

Praca doktorska *Żołnierz, emigrant, przedsiębiorca – romantyczny bohater codzienności* prezentuje życie, działalność, a także teksty Eustachego Januskiewicza. Januskiewicz urodził się 14/26 listopada 1805 r. w miejscowości Prusy, powiat słucki. Skończył wydział prawny Uniwersytetu Wileńskiego, a następnie pracował w Masie Radziwiłłowskiej, jednocześnie współpracował z „Dziennikiem Wileńskim”. Ten etap życia został przerwany przez wybuch powstania listopadowego. Bohater rozprawy usiłował uczestniczyć w zrywie niepodległościowym, po wywołaniu z kilkoma innymi towarzyszami powstania w Oszmianie próbował rozpocząć działania w powiecie słuckim. W wyniku niechętnego stosunku miejscowej młodzieży do działań zbrojnych i niepowodzenia swoich planów, starał się dołączyć do któregoś z oddziałów walczących na Litwie, niestety chaotyczne działania władz powstańczych spowodowały, że nie udało mu się żadnego z nich odnaleźć. Kiedy wreszcie przekroczył granicę z Królestwem, dotarł do Warszawy prawdopodobnie w początkach czerwca i przedstawił tam władzom powstańczym sytuację na Litwie. Następnie został skierowany do oddziału Samuela Różyckiego, którego został adiutantem. W tym czasie został korespondentem „Gońca Krakowskiego”

Powstanie skończyło się dla niego po przekroczeniu granicy austriackiej, z chwilą złożenia broni za miejscowością Bory. Udał się na emigrację, gdyż już od kilku miesięcy był poszukiwany przez władze rosyjskie i został zaliczony do I grupy przestępców przeciw państwu. Januskiewicz zanim opuścił kraj w Osieku poznał Eugenię Lariss i jej rodziców. Eugenia i jej matka stały się jakby zastępczą rodziną dla Eustachego. W korespondencji z nimi dzielił się wrażeniami z Paryża, opisami życia emigrantów, przedstawiał swoją działalność wydawniczą, relacje z władzami. Listy zawierają liczne informacje na temat kontaktów bohatera rozprawy z Mickiewiczem i Słowackim, opisy słynnych uczt w domu Januskiewiczów, refleksje dotyczące ich twórczości. Korespondencja trwa regularnie przez dwadzieścia lat – od opuszczenia przez Januskiewicza ziem polskich do ślubu z Eugenią Lariss.

W rozprawie zostały przedstawione kontakty Eustachego Januskiewicza z Mickiewiczem i ze Słowackim. We fragmentach poświęconych kontaktom z autorem *Pana Tadeusza* opisano nie tylko relację autor – wydawca, ale przede wszystkim pokazano ich osobiste relacje: troskę Januskiewicza o sprawy bytowe Mickiewiczów, jego opiekę nad ogarniętą chorobą Celiną Mickiewiczową, czasy towianizmu, kiedy bohater rozprawy był jednym z najbliższych współpracowników poety. Podjęto próbę wyjaśnienia przyczyn osłabienia ich relacji. W rozdziale dotyczącym Słowackiemu pokazano swego rodzaju grę między poetą a wydawcą dotyczącą konwencji romantyczny wieszcz i „człowiek zajmujący się jego dziełami”. Ta część pracy pokazuje niejednoznaczność takiej relacji i skomplikowany splot między interesami a zażyłością.

W dysertacji przedstawiono również działalność dziennikarską i redaktorską Januskiewicza. Jego współpracę z „Dziennikiem Wileńskim”, tworzenie „Pielgrzyma Polskiego” i „Młodej Polski”, zapiski dla córki z czasów oblężenia Paryża wydane w „Przeglądzie Polskim” oraz teksty przesyłane przez wiele lat do krakowskiego „Czasu”. Wiele miejsca zostało poświęcone działalności wydawniczej Eustachego Januskiewicza: jego współpracy z Hectorem Bossange, tworzeniu wraz z Aleksandrem Jełowickim Księgarni i Drukarni Polskiej w Paryżu i dalszym losom tej instytucji po odejściu Jełowieckiego.

Rozprawa została podzielona na dwie części. Część pierwsza ma porządek chronologiczny i obejmuje trzy rozdziały poświęcone młodości Eustachego Januskiewicza (rozdział pierwszy), jego udziałowi w powstaniu listopadowym (rozdział drugi), pierwszym latom na emigracji (rozdział trzeci). Część druga złożona z pięciu rozdziałów prezentuje materiał w ujęciu problemowym. Omówiono w niej historię relacji Januskiewicza z Larissami, a zwłaszcza późniejszą żoną Eugenią (rozdział pierwszy), a także kontakty Januskiewicza z Mickiewiczem (rozdziały drugi). W rozdziale trzecim zogniskowano się wokół stosunków ze Słowackim. W rozdziale czwartym przedstawiono działalność dziennikarską bohatera rozprawy. Ostatni rozdział omawia ten krąg aktywności Januskiewicza, dzięki któremu jest najbardziej znany, a który został najpełniej jak dotąd ujęty w literaturze przedmiotu, czyli jego pracę w charakterze wydawcy.

Pracę oparto w znacznej mierze na materiałach rękopiśmiennych, tekstach publikowanych w czasopiśmie XIX- wiecznych, których autorem jest Januskiewicz oraz drukach ulotnych z tego czasu. Lektura dysertacji może wzbogacać wiedzę o codziennym życiu emigrantów, rzucić światło na to, w jakich warunkach były drukowane i kolportowane dzieła polskich romantyków i jakie towarzyszyły temu trudności, czyli można poznać dzięki nim ten aspekt funkcjonowania życia literackiego, który jest mało znany. Lektura pracy może dopełnić biografie znanych postaci, a zwłaszcza Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego. Ważnym fragmentem pracy jest opis losów Januskiewicza w czasie powstania na Litwie pokazujący nieznane fakty dotyczące tego zrywu. Studia nad materiałem źródłowym pozwalają ustalić, jak bogatą i ważną dla życia kulturalnego emigracji postacią był Eustachy Januskiewicz.